

MACSKA JÁNOSNÉ

A KRITIKUS MŰVÉSZET HELYE

Gondolatok a passzivizmusról

Talán soha nem lepte még el ennyi csirke, focimezbe öltözött vagy épp nyilvánosan borotválkozó politikus a média – olykor a közmédia – politikai hírek rovatát, mint most, a 2018-as országgyűlési választások előtt; egyszóval talán még sosem volt ennyire „színházias” kampányidőszak Magyarországon. Színházias (vagy performatív) abban az értelemben, hogy a valóságtól egyre inkább eltávolodott, és ezért hiteltelenné vált politikai szerepekre sok ellenzéki politikus reflexív, olykor egyenesen ironikus, nyíltan vállalt szerepbe lépéssel válaszolt.

Nem csoda, hogy egyre nagyobb számban szerepeltek év eleji politikai vitáinkban esztétikai fogalmak; nehéz volt úgy belépni valahova, hogy ne bonyolódjunk beszélgetésbe például arról, „ütős” vagy „béna” volt, amikor a Momentum jelöltje, Hajnal Miklós nem kívánt élni az ellenzéki politikusoknak a közmédiában kötelezően biztosítandó öt perc utolsó ötven másodpercével, és demonstratívén kísértelt a stúdióból.¹ Vices volt, vagy sem, amikor március 23-án az M1 riportereknek kérdéseire a Magyar Kétfarkú Kutya Párt jelöltje csirkejelmezben végigkötöködöcsölte a rá eső öt percet?² Mi történt egyáltalán? A) válasz: mivel az M1 riportere „vette a lapot”, és szellemesen aláértékelte a köztévén gúnyolódó Kutyapárt jelöltjének, a párt valójában a köztvének asszisztált. B) válasz: a párt sikeresen elérte, hogy helyette az M1 riportere mutassa be a köztvében kérdéseivel az MKKP programját. Bár mindkét performansz a köztvében történt, és mindkettőt politikus játszott, mivel az A) és a B) válasz is igaz lehet, a Momentum performanszát mégis „komolynak”, a Kutya-pártét jobb híján „viccnek” tekintjük. A következőkben pontosan erről a különbségről szeretnék beszélni, és arról, miért szükséges e többértelmű helyzethez a *politikai kontextus*. Reálpolitikai és morális értelemben egyaránt legitim meg-

kérdőjelezni, hogy az MKKP, ironizálva a jelentős ellenzéki megmérettetési hajlandóságon, belép a politika terébe, és elindul a 2018-as országgyűlési választásokon – paradox módon ezáltal tovább gyengítve a már eleve széttagolt, viszont a kormány kétharmados győzelmének megakadályozásáért síkra szálló ellenzéki pártok esélyeit. A továbbiakban azonban a hasznos-kártékony ellentétpár kínálta keret helyett e lépés lehetséges okaival foglalkozom, amikor az MKKP-ról mint a politikai performansz új irányzatáról beszélek. Bár annak is igaza van, aki ezt problematikusnak tartja, hiszen az MKKP saját magáról így nem beszél(het).

Dramatizált propaganda: kampány és kabaré

Először is azt kell tisztáznunk, hogy a politikáról nem csak az MKKP esetében lehetséges a performativitás fogalmán keresztül beszélni. Éppen a korai Fideszre voltak talán leginkább jellemzőek a hetyke parlamenti akciók (például narancsot osztogattak a többi képviselőnek), bár direkt performanszokban a magyar politikai múlt nem bővelkedik. Hacsak az nem tekinthető az egyik fontos kivételnek, amikor interpellációjában Torgyán József³ felolvasta Petri György *Apokrif* című versét, tiltakozva a költő és Esterházy Péter Kossuth-díja ellen. *The Performance of Politics* (A politika performativitása)⁴ című könyvében a világhírű szociológus, Jeffrey C. Alexander Obama elnökről is mint

1 HORVÁTH Bence, „A Momentum is megkapta a maga öt percét az MTVA-ban: Orbán Ráhelről, Tiborczról és Kósa Lajosról kérdezték Orbán Viktort”, *444.hu*, 2018. március 21., hozzáférés: 2018.04.05, <https://444.hu/2018/03/21/a-momentum-is-megkapta-a-maga-ot-percet-az-mtvaban-orban-rahelrol-tiborczol-es-kosa-lajosrol-kerdeztek-orban-viktort>.

2 JÁMBOR András, „A Kétfarkú Kutya Pártot képviselő csirke történelmet csinált a köztelevízióban”, *Mérce*, 2018. március 23., hozzáférés: 2018.04.05, <https://merce.hu/2018/03/23/a-ketfarku-kutya-partot-kepviselo-csirke-tortenelmet-csinalt-a-koztelevizoban/>.

3 Torgyán József (1932–2017) országgyűlési képviselő, az FKGP egykori elnöke.

4 JEFFREY C. ALEXANDER, *The Performance of Politics – Obama's Victory and the Democratic Struggle for Power*, Oxford University Press, 2012.

performerről ír, amikor az elnök első választási győzelmét egy kulturális performansszal indokolja. Szerinte Obama sikerét egy új megváltástörténet hozta meg, amelyben az elnök a republikánusokat úgy állította be, mint akik „benyálnak” a gazdagoknak, és a történetben ő játszotta az „egyszerű srác” szerepét, aki velük szemben harcol az övéiért. Bár a politika esztétizálásáról Walter Benjamin a fasizmus apropóján kezdett el beszélni, ma tágabb értelemben érdekesebb a politika egészét az ún. „valósághatás” helyett egyfajta önreprezentációs, önperformatív jelenségként megközelíteni, amelynek hatásai – ahogyan Csigó Péter médiakutató is írja – nem állnak távol a népszerű előadó-művészetben alkalmazott eszköztár hatásaitól: „E performatív megközelítés szerint a közéleti diskurzusok előadói és közönségük közti viszonyt a dramaturgiai »sűrítés«, az azonosulás és a katarzis dinamikája határozza meg. A közönség olyan »közéleti előadásokat« kísér

kissé zavarban belemosolyog a kamerába, és köszönti március 15. alkalmából az országot.⁶ A kormányfő vonaton utazik, kedélyesen elbeszélget a kalauzzal,⁷ gyárat és óvodát látogat parolázva az ottaniakkal, utalva rá, hogy mindez akkor is így történik, amikor nincsenek a közelben kamerák. A hitelesség színrevitelének másik jellemző eszköze az „élő közvetítés”, amely azt jelzi, hogy vágásra nincs szükség, a politikusnak nincs „takargatnivalója”. Így jelentkezik be a miniszterelnök a repülőtérről útban a „brüsszeli csúcsra”.

E videókon a kormányfő védelmező, atyai szerepkörben jelenik meg, hiszen emblematikus zöld hátzszakja méretét meghazudtoló módon kétfarkú háromszázezer magyar ember „véleményét” rejti.⁸ Ugyanezt az eszközt (élő bejelentkezés) az ellenzék elsősorban inkább a közvetlen, spontán és laza benyomás keltésére használja: Karácsony Gergely és Barabás Richárd a kocsiból jelentkeznek be közös kampány-

figyelemmel a nyilvánosságban, amelyeket átjárnak a népszerű előadó-művészet dramaturgiai technikái: az érzelmek fokozása, az ironia és a játékosság, az együttérzés, a hősök és az áldozatok toposzai, a mítosz, a metafora, az okozatiság, a karakterformálás. [...] Austin és Goffman a kulturális konvenciókat nem mint »valóságdefiníciókat« fogta fel, hanem mint a dramaturgia és az önmegjelenítés eszközeit.⁵

Amellett, hogy a politikai hitelesség vizsgálatához a politikus programját összevethetjük cselekedeteivel, önmegjelenítésében legfeljebb a megalkotott szerepköre és eszköztára vizsgálható: hivatalos Facebook-oldalán publikált videóján Orbán Viktor például papírjaiba mélyed, és mintha váratlanul érné, amikor kampánystábjának munkája közben „meglepi”,

útjuk során.⁹ E gesztusok jelentőségét nem érdemes alábecsülni. Az említett Csigó-tanulmány végkövetkeztetése, hogy a népszerű, mediatizált nyilvánosságban, ahol a politikusok meggyőző ereje performatív stratégiáiktól függ, a pártokkal való azonosulás lényegileg *kiszámíthatatlanná* válik. „Törzsi-es” véleményközösségeket alkotunk, azonban preferenciáink legalább annyira esetlegesek, mint az ízlésítéletek általában,

5 Csigó Péter, „Közéleti diskurzusok és identitások a népszerű média térben. Miért nincs hatásuk a kereskedelmi híradóknak?”, *Médiakutató* 5, 1. sz. (2005), hozzáférés: 2018.04.05, http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_04_tel/02_kozeleti/.

6 „Ünnepeljünk együtt március 15-én!”, video Orbán Viktor hivatalos Facebook-oldalán, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/orbanviktor/videos/10156036333951093/>.

7 ALBERT Ákos, „Orbán Viktor vett egy jegyet Bécsbe a táskájának is”, *444.hu*, 2018. január 29., hozzáférés: 2018.04.05, <https://444.hu/2018/01/29/orban-viktor-vett-egy-jegyet-becsbe-a-taskajanak-is>.

8 „7.40. Irány Brüsszel. Harcolni fogunk”, video Orbán Viktor hivatalos Facebook-oldalán, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/orbanviktor/videos/10155784899701093/>.

9 „Folytatódik az országjárásom, irány Sopron!”, video Karácsony Gergely hivatalos Facebook-oldalán, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/karacsonygergely/videos/1668318439867662/>.

ezért elköteleződéseinket ugyanolyan könnyen képesek lehetünk feladni is. Politikai szimpátiáinkat immár társadalmi szinten is „egyre inkább az elköteleződés és a távolságtartás kiszámíthatatlan dinamikája működteti”.¹⁰

Alighanem a politikai kampány e színjáték mivoltára adott válasznak kell tekintenünk, hogy az MKKP már messze nincs egyedül, hiszen egyre több a hitelesség színrevitelén ironizáló, ezért vállaltan dramatikus kampányperformansz a közelmúlt ellenzéki politikájában. Egyik reggel például Juhász Péter¹¹ jelentkezik be saját fürdőszobájából, hogy egy ironikus gesztussal bizonyítsa: betartja előzőleg tett, szakálla levágására vonatkozó politikusi geg-ígéretét, és ezért élő közvetítésben borotválkozik meg.¹² Vele ellentétben a Kutyapárt meg sem próbál hiteles benyomást kelteni: Sebő Ferenc kampányfőnök és a párt másik meghatározó munkatársa, Dada Suzi egy debreceni aláírásgyűjtés alkalmával azt az ígéretet teszik, hogy az élő közvetítés alatt érkező kérdésekre a betelefonálás műsorok mintájára fognak válaszolni, majd demonstratív szavazóik egyetlen kérdését sem olvassák el.¹³

De a 2018-as kampányról összességében is elmondható, hogy egyre radikálisabban „kétfarkúsodik”: színpadias formát és kabaréjelleget ölt. Az ellenzéki összefogásért a parlamenten kívül politizáló Gulyás Márton¹⁴ 2018-ban alternatív Békemenet-riportot forgat, amelyben hithű fideszesként szerepel, és amelyben sikerrel küld vissza meghallgatni Orbán Viktor március 15-i beszédét egy, az esemény vége előtt ko-

csijához siető férfit.¹⁵ De performatív gesztus az is, amikor a közismert (és a korai Fidesz kampányában is fontos szerepet játszó) Breznyev–Honecker-csókot ábrázoló fotót újrajátssza Juhász Péter és Gulyás Márton csokolózik egy provokatív képen, így tiltakozva Gulyás „lebuizása” ellen.¹⁶ Az említett Juhász a Facebookon közzétett videójában fehér köpenyben, „doktornak” öltözve tart „tartásjavító tornát”, felhívja a figyelmet a „gerinctelenség” veszélyeire.¹⁷ Az MSZP–Párbeszéd *Fideszvilág* Facebook-kampány filmsorozata pedig a Sas-kabaré hagyományát folytatva oktató jellegű, eltúlzott játékmódot használó kabaréjelenetben szemlélteti a Fidesz uralma alatt (is) tapasztalható visszasságokat. Az *Egészségügy* című IV. részben a 9999 sorszámot szólítják az orvosnál, de mire botjával a nyugdíjas odavánszorog a kinyíló ajtóhoz, kirohan egy fiatal férfi, akiről sejthető, hogy valami fejes, mert félretolva a nővért kikapja a sorszámot a nyugdíjas kezéből, és betolakszik előtte a rendelőbe.¹⁸

Az ironikus kampány meghatározó jelképévé vált a papír Orbán-figura.¹⁹ A Juhász Péter politikai imázsépítéséhez használt bábu a miniszterelnök beszédeinek bevágott részle-

10 Csirgó Péter, uo.

11 Juhász Péter (1971–) politikus, az Együtt elnöke.

12 „Fürdőszobafilozófia. Letolom a szakállam, ahogy ígértem. És minden nap egy újdonság”, élő közvetítés Juhász Péter hivatalos Facebook-oldalán, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/JuhaszPeter/videos/1823885344350607/>.

13 „Kutyapártos Kampányfőnök Kalandjai (11. rész)”, a Magyar Kétfarkú Kutyapárt élő adása, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/justanotherwordpresspage/videos/10156208032653293/>.

14 Gulyás Márton (1986–) aktivista, a Közös Ország Mozgalom és a *Slejm – a torkon ragadt politika* vlog megalapítója.

15 „Végre Békemenet!”, a *Slejm – a torkon ragadt politika* videója, 2018. március 16., hozzáférés: 2018.04.05, https://www.youtube.com/watch?time_continue=484&v=itXe36CDYH4.

16 „A kormánymédia jobbnak látta lebuizni Gulyás Mártont, mint a tárgyalásának védőbeszédét közölni. Ha te is Marcival vagy, oszd meg a valós tartalmat, és soha többet ne olvass Origót és egyéb szennylapokat, amiknek szerkesztői minden emberi és szakmai normát felrúgtak már.” Juhász Péter Facebook-oldala, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/Juhi.JuhaszPeter/photos/a.486159078123247.1073741827.478686885537133/1473865122685966/?type=3&theater>.

17 „A fideszes gerincbántalmakról – Juhász Péter politikusDoktor rendel”, uo., hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/Juhi.JuhaszPeter/videos/1610323349085566/>.

18 „Fideszvilág IV. – Egészségügy”, video az MSZP hivatalos Facebook-oldalán, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/mszpf/videos/1770913866299669/>.

19 „Orbán az Együtt irodájába akar menni”, Juhász Péter, uo., hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/Juhi.JuhaszPeter/videos/1854312547974553/>, illetve „Orbán Viktorral Kecskeméten a sötétben”,

Szabó Tímea, a Párbeszéd Magyarországért társelnöke egy Áder marionettel bábozik az Országházban Áder János beiktatási beszéde alatt, utalva rá, hogy köztársasági elnökként Orbán Viktor bábjának tartja

teivel „válaszolat” az ellenzéki politikus kérdéseire. Azonban, akár az ősi Vitéz László-játékokban, az itt „ördögi” szerepkörrel azonosított kormányfő mindig alul marad, verbálisan „elnáspángolják”. Ő az ostoba August bohóc, akit kioktat Juhász, a fehér bohóc, aki sokkal okosabb nála. E többrészes videosorozat, amelyben a miniszterelnök bábuval Juhász a kórházi kosztól kezdve az ELIOS-ügyön át számos kampánytémáról tárgyal, alapvetően annak kifigurázására született, hogy a kormányfővel csak jelképes vita lehetséges, mert nyilvános vitára 2006 óta nem áll ki. Ugyanerre válasz a Momentum gesztusa, amikor politikusai mezben sorakoznak fel a felcsúti aréna előtt, hogy kihívják egy focimeccsre „az öreg despotákat”. 2014-ben az Orbán–Vona²⁰ vita is miniszterelnöki beszédek videobejátszásaival játszott.²¹

A dramatikus kampányforma politikai hátránya lehet azonban, hogy e performatív aktusok megítélése függetlenedhet attól, hogy amúgy kedvelünk egy politikai irányzatot, vagy sem. Felmenti-e a Demokratikus Koalíció animációjának bája azt az alapvető csúsztatást, hogy az ukrán nyugdíjasok a szorgalmasan tanuló és dolgozó, szűkölködő magyarokkal szemben en bloc mint iszákos nép jelennek meg, akik a magyar államtól tömegesen jóval nagyobb összegű nyugdíjban részesülnek az átlag magyar állampolgárnál?²² De az sem feltétlenül szimpatikus, hogy Juhász Péter „Fidesz-kört” emleget a „gerinces” videóban, kvázi egy betegség metaforával jellemezve politikai ellenfelét; ettől azonban még nevetünk rajta, sőt, egyet is érthetünk a videó ellenzéki üzeneté-

vel. Ahogyan az is lehetséges, hogy 2012-ben nem tartottuk joggalannak Budaházy György²³ fogva tartását, de szellemesnek találtuk, amikor házi őrzete alatt betyár bábu „képében” adott virtuális interjút (a bábu fejét egy laptop helyettesítette, azon jelentkezett be Budaházy Skype-on keresztül).²⁴

E dramatikus „szerep”-videók reflektáltságunktól függően hathatnak politikai szimpátiánkra, és ha világnézetünk és ízlésünk között feszültség támad, még zavart is kelthetnek bennünk. Azonban e zavar éppen abból keletkezik, hogy egy párt imidzsébe nem illeszkedik az üzenet tartalma: maga az „üzenet” azonban ettől még e dramatizált kampány esetében többnyire egyértelmű és direkt. Mi pedig vagy egyetértünk vele, vagy nem.

A politikus mint művész

Ellentétben azonban az ironikus kampánnyal, a Kutypárt-ra – hiába politikai tényező – éppúgy nem tudunk az egyetértés–elutasítás kettősségében reagálni, mint a művészeti performanszokra általában. Az MKKP legalább annyira nem egyértelmű üzeneteket közvetít, mint azok a politikus videoperformanszok, amelyek a Kétfarkú mellett talán szintén hatással lehettek az imént tárgyalt dramatizált kampányra. Ilyen konkrét előzménye lehet az Orbán-bábusnak például Schilling Árpád 2017. áprilisi, a Facebookon közzétett videója, amelyben a rendező Juhászhoz hasonlóan szintén megszólítja a(z itt láthatatlan) miniszterelnököt.²⁵ Van azonban egy nem elhanyagolható különbség Juhász és Schilling

uo., hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/Juhi.JuhaszPeter/videos/1850662481672893/>.

20 Vona Gábor (1978–) a Jobbik elnöke.

21 Orbán–Vona vita, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.youtube.com/watch?v=EuPKRARDqeg>.

22 SZILY László, „A Fidesz-kormány legdurvább menekült-ellenes uszításán is túleszt Gyurcsány ukránellenes hecckampánya”, *444.hu*, 2018. január 30., hozzáférés: 2018.04.05, <https://444.hu/2018/01/30/a-fidesz-kormany-legdurvabb-menekultellenes-uszitasan-is-tulleszt-gyurcsany-ukranellenes-hecckampanya>.

23 Budaházy György (1969–) szélsőjobboldali aktivista (saját megfogalmazásában: nemzeti radikális). 2006-ban részt vett az MTV-székház megrohamozásában, ezután bujkált a rendőrség elől, majd házi őrzetbe került.

24 Almási Lajos filmje, 2012, https://www.youtube.com/watch?time_continue=533&v=KA0RSfp1Yzw.

25 Schilling Árpád a Nemzeti Konzultációról, 2017, április 4., hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.youtube.com/watch?v=hRWMQNJeSG8>.

videoperformansza közt, ami utóbbit inkább az MKKP-val rokonítja: Schilling Árpád művész, civil, állampolgári dühe nem egyszerűsíthető le egy politikai kampányüzenetere. *Lúzer* (2014) című előadásához hasonlóan a rendező önmagát e videóban is ironikusan (alsónadrágban) viszi színre, ezáltal nem mindentudó szerepben jelenik meg, hanem rögtön többféle véleményt közöl (például a klasszikus kisemberét, a panelproliét, ahogyan azt Bán Zoltán András írta).²⁶ Ezáltal saját álláspontja nézői elutasítását is legitimálja, ezért beszélhetünk esetében propaganda helyett művészeti performanszról.

Születésekor még a Kétfarkú is egyértelműen művészeti kezdeményezés, noha a 2006-ban Szegeden megalakult (akkor még) Kétfarkú Kutya Párt saját magát kezdettől fogva viccpártként határozza meg. (Igaz, hogy honlapjuk szerint 2006 már a második megalakulás dátuma, az első 1214-ben volt; egy cikk²⁷ pedig a köztes 2003-as dátumra hivatkozik). 2006-ban viszont a KKP *alapítványról* egyelőre mégsem a politika, hanem a *street art* kontextusában kell beszélnünk: kezdetben majdnem minden jelöltjük egy Nagy István nevű rajzolt kétfarkú kutya, akivel birtokba veszik a közteret.

A KKP és az MKKP között azonban van egy lényegi különbség. És e különbség nem a Kutya Párt története során többé-kevésbé állandó hangvételben, hanem írásom voltaképpeni tárgyában, a megváltozott kontextusban keresendő. Ezért megkerülhetetlen az a bürokratikus apróság, hogy a párt bejegyzeti magát (illetve először csak megpróbálja bejegyeztetni magát, mert a Kúria 2014-ben „erkölcstelen képzettársításra alapot adó” neve miatt elutasítja). Valamint az a szintén el nem hanyagolható tény, hogy 2018-ban a pártnak sikerül két hét alatt összegyűjtenie a megfelelő számú aláírást, ami szükséges a választásokon való induláshoz. Azóta az MKKP-ról általában a viccpártokkal, így a talán legismertebb, izlandi Legjobb Párttal (amelynek jelöltjét, Jón Gnarr humoristát megválasztották Reykjavík polgármesterének)²⁸ azonos kontextusban szokás beszélni, anélkül, hogy különösebben elgondolkoznánk azon, mit jelent a „viccpárt” mint műfaj. Abban a pillanatban ugyanis, hogy a Kétfarkú hivatalosan is párttá alakult, amelyre szavazni is lehet, rögtön bizonytalanná vált, hogy mi-

lyen kontextusban értelmezendő az általuk megfogalmazott, immár politikai következményekkel rendelkező, de művészeti performanszként egyaránt értelmezhető, a kettő közötti eldöntetlenséget a végtelenségig fenntartó „korrupt párt” imitáció.

E végső eldöntetlenség tehát lényegi különbséget képez a Kutya Párt, illetve például a neoavantgárd performansz (Nitzsch, Karen Finley, Beuys, Marina Abramović) vagy épp a kortárs magyar politikai videoperformanszok (Bödöcs Tibor nyelvújtotogató, pislogós Orbán-paródiái és kabarétréfái,²⁹ Schilling Árpád videoperformanszai) között. Bár 2000 júniusában Christoph Schlingensief *Auslander raus!* (Ki a külföldiekkel) című performansza is azért keltett botrányt a Bécsi Ünnepi Heteken, mert nézői komolyan vették a bevándorolókkal benépesített konténerben zajló *realityt*. Azonban éppen Schlingensief személye és a művészeti fesztivál adta keret okán ott mégiscsak egy művészeti performanszról volt szó, még ha annak valóságossága megtévesztette is a közönség egy részét. Az MKKP esetében az előzőek fordítottja történik: nem a művészek kezdenek politizálni, hanem a *politika terében* maguk a politikusok kezdenek el rendhagyóan viselkedni. A Kutya Párt indulása a 2018-as országgyűlési választásokon a dokumentarizmust kedvelő korunk végletes valóságjátéka. Politikusok szájából és a politika nyelvén beszél korunk politikájának abszurdításáról, tehát ugyanazon a nyelven, amelyen keresztül ezzel az abszurditással nap mint nap szembesülünk. Nem mimetikus leképezését adja az abszurditásnak, nem színpadon tár elénk orwelli disztópiát, hanem a reprezentáció lépcsőjét kihagyva egy az egyben megvalósítja azt: magát a valóságot alakítja művészetté. Ebben az értelemben a Kutya Párt helyspecifikus projektnek is tekinthető, ezért közelítem meg az általa kitért területen (kontextuson) keresztül. A passzivizmus a közéleti diskurzus sűrűjében találja meg a maga *helyét*, ezáltal a művészet társadalomban elfoglalt helyére is rákérdez.

Közhely, hogy a kortárs társadalomkritikus művészet az intézményes terekből egyre inkább a foglalt helyek, közterek irányába mozdult el (vö. Occupy Wall Street Mozgalom), és szemben a Kádár-kori ellenzéki művészet szűk nyilvánosság számára elérhető szobaszínházaival már rég nemcsak az utcán, de a virtuális köztérben, a médiában is megjelent. A társadalomkritikus művészet (így a politikai színház) ma Magyarországon a történeti avantgárd hagyományait folytatva jellemzően színpadokon kap helyet, de még az alternatív helyeken és köztereken megvalósuló művészeti események is egyértelműen mű-

26 BÀN Zoltán András, „A politika színházában – Schilling Árpád videobeszéde”, *Magyar Narancs* XXIX, 16. sz. (2017), hozzáférés: 2018.04.05, <http://m.magynarancs.hu/publicisztika/a-politika-szinhazaban-103656/?orderdir=novekvo>.

27 FARKAS Eszter, „A program nélküli kutyapolitika felelőssége”, *Mérce*, 2018. március 20., hozzáférés: 2018.04.05, <https://merce.hu/2018/03/20/a-program-nelkuli-kutyapolitika-felelossege/>.

28 VÁMOSI Ágoston, „Meddig juthat el egy viccpárt a politikában?”, *Zoom.hu*, 2018. 01. 06., hozzáférés: 2018.04.05, <https://zoom.hu/hir/2018/01/06/meddig-juthat-el-egy-viccpart-a-politikaban/>.

29 BÖDÖCS Tibor, „Villáminterjú Orbán Viktorral”, 2018. március, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.youtube.com/watch?v=K6tAm8ww7jY&feature=youtu.be>.

Gulyás Márton aktivista és a 2018. tavaszi Békemenet tüntetői a Slejm – a torkon ragadt politika „Végre Békemenet!” című videóján

vészeti kontextusban jelennek meg. 2003-ban az – akkori nevén – MKP is kimegy az utcára; amikor azonban 2018-ban tovább lép, jelenlegi identitása szempontjából azt a lényegi lépést teszi meg, amely alapvetően különbözteti meg a politikai művészet ma Magyarországon létező többi formájától. Kovács Gergely³⁰ pártja szerintem azt ismerte fel, hogy a politikai kabaré, a társadalmilag elkötelezett, illetve a politikai színház lehetőségei ma a művészet intézményes keretein belül egyaránt végletesen korlátozottak: ahhoz, hogy az ilyen művészeti formák valódi hatást tudjanak kifejteni, és nagyobb közönséget bírnak részvételre, a művésznek muszáj a szó legdirektebb értelmében is politikussá lennie. Amióta az MKKP párt, léptékváltás történt a tekintetben, hogy hány embert érnek el részvételi akciói, mint például a régebb óta folytatott köztéri padjavítás vagy a „négyszínfestés”³¹ (amely egyszerre hívja fel a figyelmet az önkormányzat hiányosságaira, és szépíti meg e hiányt azáltal, hogy kiszínezi a közburkolat „hibáit”: az aszfalt repedéseit). Vagy például a 2017-ben meghirdetett Rózsa Sándor I. Népi Kampánypénz Tékozló Alap (RÓSÁNEKATÉKA) koncepciója,³² amelynek értelmében a 2018-as választási kampányra kapott összeget az MKKP hasznos célokra fordítja. Bár azt már nem olyan könnyű eldönteni, független-e, vagy sem a párttól alakulástól, hogy tízezres tömeget mozgatott meg az MKKP Békemenet-paródiája is március 15-én, amelyen közzétették az alternatív 12 pontot, benne: „kívánjuk a cenzúra szabadságát és a sajtó eltörlését. Felelőtlen, számon kérhetetlen minisztériumokat Budapesten! Negyvenévenkénti országgyűlést Pesten!”³³

Szintén e megváltozott kontextuson belül nyer új jelentést a Kutyapárt humora. A párt egyik, már említett videóján a passzivisták együtt indulnak aláírást gyűjteni Debrecenbe; útközben egyikük nevetve kérdezi, hogy vajon a többi kampányautó is fűtetlen-e, és az is kiderül, hogy a kutyatartóktól azonnal kapnak aláírást. Míg a civilizáció során a művészetek a közösségi létformák felől egy darabig az intézményesülés, az elkülönülés és az elzárás irányába fejlődtek (minél civilizáltabb volt egy társadalom, annál inkább elhatárolta az élet többi területétől a művészetnek, a szórakozásnak vagy a szellemi épülésnek szánt tereket), addig ma ez épp fordítva van. A mediatisztált nyilvánosságban ismét haladunk vissza a művészet intézményesülése előtti időkhöz. Amikor a kabaré extázisa még nem este héttől tízig tartott az erre a célra fenntartott helyen, hanem egy teljes, a karneválnak szentelt napot töltött ki egy nagyobb közösség életében. A Kutyapárt azáltal, hogy behatol a politikába és az életbe, vagyis a politikai kabaré számára elkülönített médiafelület helyett bekerül a híradóba, kabarévá változtatja a reggeli kifli melletti hírfogyasztást.

Ma, amikor aligha lehetne művészeti kereteken belül botrányt kiváltani, és a civil ellenállás sem kecsegtet eredményekkel, e gesztus még átüti ezt a küszöböt: beszélünk, sőt szenvedélyesen vitatkozunk az MKKP-ról,³⁴ és ezt, valljuk be, legin-

kább azért tesszük, mert akcióinak minden korábbi avantgárd művészetnél közvetlenebb hatásuk lehet az életre. Vagyis a Kutyapárt egyik legfőbb esztétikai erejét éppen az adja, ami ezt a szerveződést politikai értelemben akár az ellenzék, akár a kormánypárt számára dühítővé teheti (de hát a provokáció esztétikája régi hagyomány): hogy komolyra fordítja a viccelődést. Úgy látom, a Kétfarkú esztétikai értelemben nem kerülhet el ezt a lépést, ha 1) valódi társadalmi hatást és széles körű részvételt akart kiváltani, 2) e széles társadalmi közeg számára felforgató – karneváli – üzeneteket akart közvetíteni, és végül 3) propagandaüzenetek helyett a sémákból való kibújást, fogalmaink újragondolását tartotta izgalmasabbnak.

A polgári nyilvánossággal megszülető kőszínházi forma – amely e pillanatban éppúgy dominálja a magyar színházi struktúrát, mint Közép- és Kelet-Európa színházi struktúráit – a maga korában politikai fordulatot hozott, és egy, az addiginál alacsonyabb társadalmi réteg felé tágította a művészethez való hozzáférés jogát. A darabok témáin keresztül pedig szintén e réteg jogaiért küzdött. Az MKKP ma tovább szélesíti a kulturális tőkéhez hozzáférő társadalmi csoportok körét, amikor teret ad a legszélesebb értelemben vett nyilvánosságot választja. Egyrészt felajánlja és népszerűsíti e közönség számára a politikai részvétel lehetőségét, másrészt kiutat mutat a propagandisztikus üzenetek világából azáltal, hogy a politikai színház könnyen negligálható, marginális terei helyett – sokak bosszúságára – választható pártként a kampány legfelső tereibe (például közmédiába) behatolva kelt zavart. Nagy kérdés azonban, hogy a közmédiában kotkodácsoló és a választásokon is induló csirkén bosszankodók között kizárólag azokat találjuk-e, akik sürgetik a kormányváltást, vagy ott van az MKKP által szintén erőteljesen kritizált kormánypárt is. Mivel azonban a közmédiában az ellenzéki pártok közül egyedül a Kutyapárt ellen nem kampányolt, egyre inkább úgy tűnik, hogy a termékeny zavar kormányoldalon nem jelenik meg. Skizoid helyzet állt elő: a Kutyapárt mint eredendően művészeti csoport természetesen nem pártpolitikusan gondolkodik, azonban már párt, tehát mégiscsak résztvevőjévé, és így alakítójárává vált a jelenlegi szabályok szerint működő pártpolitikának. A zavar tehát újabban talán az MKKP-n belül jelentkezik, amely még mindig külső pozícióból bírálja az „ellenzéki pártokat”,³⁵ miközben már maga is „belül” van. A választások után az is fölvetődött, hogy volt olyan körzet, ahol az MKKP-ra leadott szavazatok is hozzájárulhattak a Fidesz jelöltjének győzelméhez, és ezáltal a kétharmadhoz. Így az MKKP által képviselt rendszerkritikus álláspont kinyilvánítása a választásokon³⁶ paradox módon éppen azt nehezítette meg – ha nem is a folyamatok meghatározójaként –, amiért a Kutyák párttá alakultak: hogy e rendszerkritika legalább részben *rendszer szinten* is hasznosuljon.

30 Kovács Gergely (1980–) az MKKP elnöke.

31 „4 szín tétel”, hozzáférés: 2018.04.05, <http://ketfarkukutyua.com/?p=1241>.

32 „Rózsa Sándor I. Népi Kampánypénz Tékozló Alap”, hozzáférés: 2018.04.05, <http://ketfarkukutyua.com/rosanekateka/?class=Main>.

33 2. Békemenet – a Magyar Kétfarkú Kutya Párt élő adásban, hozzáférés: 2018.04.05, <https://www.facebook.com/justanotherwordpresspage/videos/10156253128663293/>.

34 FARKAS Eszter, uo.; GERA Márton, „Továbbra is elszántan viccelődik, de már a parlamentben szeretne viccelődni a Kétfarkú Kutya Párt”, *magyarnarancs.hu*, 2018. március 29., hozzáférés: 2018.04.05, <http://magyarnarancs.hu/valasztas2018/tovabbra-is-viccelodik-de-immara-parlamentben-szeretne-politizalni-a-ketfarku-kutya-part-110168/>; A Szerk., „Farkától búzlik”, *Magyar Narancs* XXX, 13. sz. (2018); akiraly,

„Mi van, ha a poén csattanója a Fidesz győzelme lesz?”, *444.hu*, 2018. április 4., hozzáférés: 2018. 04.05, <https://444.hu/2018/04/04/mi-van-ha-a-poen-csattanoja-a-fidesz-gyozelme-lesz>.

35 „Nekem ezekről az ellenzéki pártokról nincs igazán jó véleményem, és ha nyolc év ilyen jellegű kormányzás után az ellenzék azt tudta összehozni, hogy a kormánypárt messze a legnépszerűbb, akkor szerintem ezekre az ellenzéki pártokra nem feltétlenül van ebben a formában szükség.” *Egyenesen – Kétfarkú-kampány*, Hír TV, 2018. április 3., hozzáférés: 2018.04.05, <https://hirtv.hu/egyenesen/ketfarku-kampany-2457643>.

36 Az MKKP 2018-ban az EU történetének legnagyobb viccpárt-győzelmét aratta 1,7%-os szereplésével (93%-os feldolgozottságnál), azonban az 5%-os parlamenti küszöböt nem érte el. *EuropeElects* a Twitteren, hozzáférés: 2018. 04.08, <https://twitter.com/EuropeElects/status/983108479450800128>.